

TAMMI

HANNU MÄKELÄ

Muistan

ELÄMÄN OPPIVUODET

Hannu Mäkelä

Muistan

ELÄMÄN OPPIVUODET

KUSTANNUSOSAKEYHTIÖ TAMMI

HELSINKI

© Hannu Mäkelä ja Kustannusosakeyhtiö Tammi 2014

ISBN 978-951-31-7982-3

Painettu EU:ssa

I

1

Pariisiin!

ULKOMAILLE LÄHTÖ tuntuu aluksi helpolta. Olenhan jo matkannut Saksaan, vieläpä yksin. Mutta toisaalta perillä minua on odottanut selkeä ja suljettu maailma, johon olen vain asettunut ja ruvennut tekemään sitä, mitä käsketty on. Nyt edessä siintelee jotain aivan muuta: Pariisi, taiteen ja vapauden pääkaupunki, jollaiseksi sen mielikuvissani koen. Siellä voisin viimein kulkea vailla mitään päämäärää matkatovereitteni kanssa. Ei työtä, ei mitään sitovaa. Vapaus. Sen pitemmälle en ajattele; matkani on vasta aivan alussa, matka, jonka loppu tuntuu olevan jossain huimaavan kaukana.

Miten olemme päässeet lentokentälle Seutulaan, sitä en lainkaan muista. Bussilla sen on täytynyt tapahtua. Olemme joka tapauksessa tavanneet ennen kentälle lähtöä, me neljä: Mikko, Marika, Kaisu ja minä. Jokaisella on laukkunsa ja menolippu, paluusta huolehtisimme sitten aikanaan. Kiirettä pois ei olisi – kesä on pitkä, syksy 1962 pelkkä numerosarja. Tuolla jossain odottaa valtava kaupunki, yksi maailman kuuluisimmista. Se, jos mikä, muuttaisi elämäni kulun.

Vatsanpohjassa asuu paitsi innostus, mutta kentällä koneen lähtöä odoteltaessa myös jo hitaasti heräävä pelko. Kunhan sinne nyt ensin päästäisiin. Kaikki tuntematon on tuntematonta, puhumattakaan kaupungista, jossa asuu ja liikkuu ihmisiä paljon enemmän kuin koko Suomessa.

Liput on ostettu ylioppilaiden matkatoimistosta. Passi on hankittu.

Se on jo toinen passini. Edelleen siihen on kirjoitettu myös ammatti ranskan kielellä; siinä kohdassa lukee *Étudiant*. Olenhan ylioppilas ja saanut paitsi todistuksen, myös lumenvalkean ylioppilaslakin.

Suomalaisissa filmeissä minun olisi nyt kuulunut lähteä maalle upouusi lakki päässä, riata ja peuhata ja sitten katseilta piilossa rakastella heinäladossa kauniin vaalean maalaistytön kanssa ja saattaa Ansa Ikosen kaksoisolento raskaaksi. Mutta ennen kuin raskaus tiedetään, on koittanut aika palata kaupunkiin ja hylätä viaton tyttö rikkaan porvarisperheen ylimielisen ja nokkavan mustatukan vuoksi. Tämä sekoittaa puheeseensa vierasperäisiä sanoja sivistyksensä merkinä ja opettaa pöytätapoja. Ja niin kävisi, että alkaisin vähitellen kaupungissa kihlojen kahleita kantaesani tajuta sen elämän tyhjyyden ja teennäisyyden; alkaisin kaivata, katua. Lopulta antaisin sormuksen pois ja palaisin synnin tunnossa maalle, jossa tyttö odottaa, vieläpä vauvan kanssa. – Minunko? – Sinun! Kenenkä muun? Millaisena naisena sinä minua pidätkään, hän vastaisi väräjäväällä, mutta puhtaalla äänellään. Niin olisi aika pyytää myös kelpo vanhemmilta anteeksi ja naida tämä aito, oikea ihminen; kohdata oikea rakkaus.

Ei siinä kaikki. Loppumusiikki alkaisi jo vähin soida, kun kylästä löytyisi virkakkin. Minusta tulisi opettaja tai pappi.

Ellei sitten peräti lääkäri, apteekkari tai nimismies. Muita sivistyneistön kermaan kuuluvia ei seudulta löytyisikään. Ja niin elämän voisi ylittää kuin sänkisen pellon, jos syksy nimittäin olisi kuiva.

Opettaja kai minusta parin vuoden päästä tulee, mutta maalle en tahdo, sinne en koko kesäksi enää koskaan lähtisi. Nyt haluan kuumeisesti Pariisiin, taiteen ja synninkin pesään – nimenomaan juuri syntiä tekemään. Ylioppilaslakki on hylätty komeroon, sen sijaan olen alkanut kasvattaa partaa. Se saa riittävästi aikuisuuden osoitukseksi. Ja komeroon lakki myös jää. Annan sen aikanaan viisivuotiaalle pojalleni, joka ilahtuu. Hänen laivaleikeissään siitä tulee kapteenin hattu. Niin se löytää viimein todellisemman tehtävänsä.

Matka alkaa aina jostain ja päättyy myös, mutta sitä en lainkaan ajattele. Jännitän äkkiä yhä enemmän, vatsaa kavaa. Lentokone on pieni ja ahdas potkurikone, joka odottaa meitä kentällä. Kävelemme sinne jonossa jalkaisin, nousemme heppoisia portaita ylös ja ahtaudumme sisään. Istumapaikat saa vapaasti koneesta valita, se on kuin bussi. Marika ja Kaisu tekevät meistä pesäeron ja menevät istumaan aivan muualle meihin enää katsomatta. Kaikin tavoin he osoittavat, etteivät äkkiä halua tuntea meitä. Me emme enää kelpaa, onhan ympärillä jo nyt paljonkin muita, oikeita miehiä, meitä parempia ja komeampia. Pariisissa sellaisia odottaisi miljoonia. Minä en osaa saati ehdi tuntea siitä tuskaa, mutta Mikkoon tämä aikainen pesäero tekee kyllä vaikutuksen. Styylaahan hän Marikan kanssa; ainakin Mikko on tähän saakka niin ajatellut.

Mikko jää myös etemmäksi, kun taas minä joudun ihmisvirran viemänä viimeiselle penkkiriville yksin. Vieressäni on tyhjä paikka. Osoittautuu, että sitä pitää hallussaan nuori

lentoemäntä. Hän on laiha, tumma, nopean vilkaisuni perusteella kuvankaunis ja herttaisesti hymyilevä, kun katseemme sekunniksi kohtaavat.

Saatan vain ujosti ja salaa vilkuilla häntä. Kone on norjalainen, lentoemäntä samoin. Lennämme kai siitä syystä ensin Osloon, jonne osa matkustajista jäisi. Vasta sieltä jatkaisimme matkaa kohti varsinaista päämäärää. Mutta sitä en ehdi surra, sillä kun potkurikone irtautuu maasta ja alkaa haparoivan ja heiluvan kulkunsa kohti vuonomaan pääkaupunkia, kadun jo katkerasti, että olen ylipäättään suostunut lentomatkalle.

Kone keikkuu ja putoilee ilmakehässä taukoamatta, pitää hurjaa ääntä ja pärisee. Kun näen niittien kantojenkin täri-
nän, odotan vain niiden irtoamista. Olen varma, että kone kohta putoaa maahan tai mereen; se tästä ilosta sitten. Hyvästi Pariisi ja elämäkin, jonka juuri piti alkaa. Suljen silmäni, puristan tuolin kaiteita ja puren hampaitani yhteen.

Aina välillä koneen kapteeni tai perämies kuuluttaa jotain, mutta norjanmurteisella englannilla, jota huonojen kaiuttimien surinalta saatan aina vain vähemmän ymmärtää. Keikun silti mukana ja pidän silmiä kiinni. Sitten kone menettää äkkiä korkeutta, se aloittaa siis nyt syöksynsä maahan. Mitään en enää voisi tehdä. Vain rukoilla, mutta koska Jumalaan en usko, mitä sekään auttaisi.

Viereeni istuutuu joku ja kun avaan silmäni, näen, että siinä on sama lentoemäntä. Hän katsoo minuun ja hymyilee, kysyy jotain. – What, saatan vain typerästi sanoa. Hän toistaa kysymyksensä. Pelkäänkö? En kehtaa tunnustaa sitä, mutta kyllä pelko varmasti minusta näkyy, koska hän saman tien ottaa käteni omaansa ja alkaa pidellä sitä. – Ei hätää, ilma on hieman tuulinen, mutta kohta laskeudutaan, hän

sanoo. Ja äkkiä minä ymmärrän hänen puhettaan. Se rauhoittaa minua hieman, mikä on tarkoituksin.

Lentoemäntä tietää mistä puhuu, sillä pian kone tömähittää maahan, ponnahtaa vielä ilmaan, tömähittää uudestaan ja sitten moottorit hurjasti ulvoen jarruttaa. Minun käteni lepää lentoemon kädessä kuin lapsen käsi.

Sanoo hän nimensäkin, mutta sen olen unohtanut. Ehkä se oli Mette. Tai sitten Mette oli seuraava norjalaisihastukseni. Nyttemmin tiedän, että Mette on lyhenne vanhagermaanisesta sanasta Mechthild, joka tarkoittaa voimakasta taistelijaa. Ainakin tähän hentoon ja ah niin kauniiseen naiseen se sopi, mitä hänen sieluunsa tuli. Olen rakastunut häneen ennen kuin itsekkään sitä käsitin.

Lentoemäntä ilmeisesti kyllä käsittää väräjävät tunteeni. Kun kone taas pitkän odotuksen jälkeen kohoaa ilmaan ja suuntaa kohti Eurooppaa ja Pariisia, hän tuo minulle aina vähän väliä jotain ekstraa: milloin karamellin, milloin juotavaa, milloin suklaata. Ja minä otan ja hymyilen ja kiittelen ja olen äkkiä kovin kypsää ja komeaa poikaa.

Sen tunteen valtaamana en välitäkään enää siitä, pääsemkö me joskus myös perille. Istun paikallani, kurkin pienestä ikkunasta allanäkyviä maisemia ja aina väliin silmäilen ihastuneesti lentoemäntää. Kummatkin tekevät vaikutuksen: lentoemännän olemuksen ja kasvot muistan yhä nytkin.

Mutta muistan myös maisemat, ensimmäinen lentomatkalienee kaikille vaikuttavin. Kone ei lennä kovin korkealla, ilma on kirkas ja Tanskan ja Hollannin rannikot ja pellot ja saaret ja saarekkeet jäävät kuutioina ja neliöinä ja kolmioina mieleen, kanavat katkovat niitä viipaleiksi, näkyvä muistuttaa kubistisia tauluja. Täällä eletään jo kunnan kesää, mutta väreissä on eroa, kaikki ei ole vielä pelkkää

vihreää. Ja onhan vihreissäkin kymmeniä sävyjä! Allamme näkyy myös maavärejä: harmaata, tummanruskeaa. Katsottavaa riittää, sieluni hurmaantuu. Tasaista maata halkovat yhä uudet joet ja kanavat ja tiet, ja aina hetken päästä viivat solmi yhteen kylän tai kaupungin rypäle- ja rusinaterttu.

Saatan vain ihmetellä ja ihaillla. Sää on nyt selkeä, tuuli tyyntynyt, lentäminen tasaista. Äkkiä alan pitää siitä, mutta etenkin lentoemännästä. Minun lentoemäntäni hän on. Kouluenglantini, jota en ennen ole puhunut kenenkään hänenlaisensa kanssa, alkaa myös takertelemaan alun jälkeen hieman sujua.

Ylitämme suurta kaupunkia, ollaan jo Belgiassa. Olen katsonut karttaa tiiviisti ennen matkaa ja mieleen se on jäänyt ja siellä yhä pysyy. Brysselin kaalitko tuolla siintävät? Kyllä, jos muuta ei todisteta. Ja kun perämies ilmoittaa kaupungin nimen, erotan puheen rätinästä sanan Brasols. Ja sinne laskeudutaan, tankataan ja noustaan taas.

Sitten näkyy taas peltoja, taloja, kyliä, pieniä kaupunkeja. Seuraavaksi Ranska. Eroa edellisiin maihin en huomaa sen kummemmin, mutta Ranskassa ollaan, koska merta ei enää näy. Ranskaksi maata kutsuu lentoemäntäkin. – Fraans! sen hän sanoo henkäisten kuin keiju. Ja taas hän hymyilee minulle niin, että henkeni salpautuu.

Pääni kehittää nopeita ajatuksia. Hän jäisi varmaan Pariisiin kuten minäkin ja lähtisi vasta aamulla takaisin kohti Osloa ja sitten Helsinkiä? Niin sen täytyy olla. Alan kuumaisesti miettiä mitä sanoa, miten sopia tapaamisestamme englanniksi.

”Would you like to meet me today? Or tonight?” Kyllä. Jotain tuollaista, jotain sinne päin, mutta vain älykkäämmin.

Miten siis? Avaan silti jo suutani, mutta taas hän menee jonnekin ja sitten kone alkaa tutun vapisemisen ja putoilemisensa. Eihän tässä näin pitänyt käydä, kaikkihan oli hyvin jo. Puren taas hammasta, suljen silmäni ja yritän hengittää rauhallisesti.

Lentoemäntä lehahtaa perhona paikalle, istahtaa viereeni, kiinnittää myös oman istuinvyönsä. Valot näyttävät, että on istuttava paikoillaan. Edes savuketta ei täällä takana enää saa polttaa ja vaikka hermosavuja kaipaam, pitää sinnitellä vain.

Taas tunnen, miten hänen kätensä ottaa minun kädestäni kiinni ja puristaa rauhoittavasti. Ei hätää, kohta laskeudumme. Ja niin todella tapahtuu. Pyörät koskettavat kiitorataa, lentokone pomppaa jälleen ilmaan kuin kumipallo ja laskeutuu sitten vasta hetken päästä uudestaan. Moottorit ulvovat jo tutuntuntuisesti, kaikki siivekkeet ovat pystyssä ja jarruttavat minkä saattavat. Kone vapisee ja minä myös. Mutta äkkiä meno rauhoittuu ja ihmiset alkavat kuin käskystä taputtaa. Olemme kuin olemmekin päässeet perille Pariisiin, Le Bourget'n kentälle.

Myöhemmin taputtamisen kiitoskulttuurin saan tutustua Suomessakin, varsinkin Ouluun lennettäessä. Kunnes tapa taintuu ja kuolee kokonaan pois. Mutta kun keväällä 2013 lennän Sotshiin ja kone laskeutuu Adlerin kentälle, kaikki venäläiset matkustajat taputtavat kiitokseksi siitä, että ovat säilyneet hengissä. Ja samoin käy palatessa, kun laskeudutaan Pietariin, Pulkovan kentälle. Vaikka Rossijan kone on Airbusin uusimpia malleja, näkyy kiittäminen siellä kuuluvan edelleen lentokulttuuriin.

Yli viisikymmentä vuotta on silloin ehtinyt kulua siitä, kun olen kuullut kiitostaputukset ensimmäistä kertaa. Ajan kuluminen nostaa mieleen Kavafiksen runon loppusäkeet,

jotka Edmund Keeleyn ja Philip Sherrardin englanninokse-
na olen oppinut:

”Half past twelve. How the time has gone by.

Half past twelve. How the years have gone by.”

Kavafis on kuitenkin minulle vielä täysin tuntematon suuruus. Gregory Corso ja Allen Ginsberg ovat sen sijaan edelleen suosikkejani ja matkatovereitani. Ja Ranskassa odottaa tietenkin Baudelaire! Myös häntä olen jo hieman ja halulla lukenut, jos kohta englanniksi. Mutta minä en ajattele heitä saati heidän säkeitään lainkaan koneen rullatessa ja pysähtyessä odottamaan rappusten tuloa. Ei, minä ajattelen rakkauteni kohdetta.

Lentoemäntä nousee seisomaan. Hän hymyilee vielä kerran minulle, pyytää minua istumaan paikallani ja menee itse nopeasti matkustamon etuosaan. En ehdi sanoa hänelle mitään. Ehtisinkö, kun poistumme? Mutta tietenkään siitä ei tule mitään, jono liikkuu, siinä sanotaan vain mekaanisesti: ”Thank you, goodbye”, ja saman tien ajaudun jonon virrassa ulos ja samassa jonossa lähdetään kulkemaan kohti lentokentän rakennusta, jossa tulli ja rajamiehet meitä odottavat tarttuakseen ahnaasti passeihimme ja kasseihimme.

Silti näen hänet vielä kerran, kun olemme jo lentoaseman sisällä ja vasta odotamme matkatavarahihnan luona seuraavia etappeja. Hän kävelee äkkiä muun miehistön mukana ohitse yhä kauniin solakkana, nukkemaisena ja ihastuttavana. Minua hän ei huomaa, vaan puhuu innokkaasti parakkiaan laihaan ja kiiltokuvamaisen miehen kanssa, jolla on koppalakki päässä. Kapteeni, lentoperämies?

Masennun. Se siitä. Tietenkin elämässä kaikki tapahtuu noin, vain amerikkalaisissa filmeissä sattuma muuttaa kohtalon suuntaa minunlaiseni tyypin eduksi. He kääntyvät käytävään ja niin myös tämä nainen on elämästäni ikuisiksi ajoiksi kadonnut.

2

Vasen ranta, 6. arrondissementti

TULLIMIEHET OVAT tehtäviensä tasalla ja joudun näyttämään myös rahani. Rahattomilta pääsy kielletty! Mutta lopulta operaatio on ohi ja tulee seuraavan aika. Me löydämme viimein tiemme bussille, joka veisi meidät kaupungin keskustaan, mutta helppoa se ei ole. Kaikkialla lukee pelkkää ranskaa, kieltä, jota Kaisu onneksi vähän osaa. Mutta kun aikamme hortoilemme kauempaa seuraten tyttöjä, joku virkailijan näköinen heltyy ja osoittaa suunnan mihin mennä.

Siellä bussi odottaa moottori käyden, ihmiset tunkevat sinne tänne tavaroineen, me muiden mukana. Osa ei mahdu, vaan joutuu odottamaan seuraavaa, mutta me puristamme itsemme suomalaisella sisulla sisään! Ja sitten matkaamme ikuisuudelta tuntuvan ajan kohti kaupungin sydäntä, joka ei tunnu alkavan koskaan. Samaan bussiin ovat päätyneet Marika ja Kaisukin, mutta meille he eivät puhu kuin puollittaisia sanoja; keskenään vain. He ovat salaliittolaisia ja näyttävät siltä eivätkä yritäkään kätkeä sitä.

Lopulta bussi pysähtyy paikkaan, jossa lukee Les Invalides eikä suostu siitä enää lähtemään. Ymmärrän, että siinä on

pääte pysäkki, lentoaseman kaupunkiterminaali. Vielä hetken tytöt ovat kanssamme, mutta äkkiä hetken supistuaan he katoavat lentoemännän lailla, hyvä, etteivät käänny ja vilkuta hyvästiksi. Kysymyksiin, koska me näkisimme, saamme epämääräisiä vastauksia.

En osaa sitä surra toisin kuin Mikko, joka kiroilee. Mutta pian hänkin lopettaa kiroilun. Kaupungin suuruus on tyttöystävän katoamisen tuskaa suurempi. Se valtaa meidät joka tavalla, varsinkin kohullaan, jonka osaksi mutkattomasti muutamme. Tuhansien ja taas tuhansien autojen jyrinä sulkee korvat, oudon näköiset trolleybussit ryömivät sinne tänne, autot ovat relluja, sitikoita ja pököttejä; niiden torvet soivat surutta, huudot kuuluvat, ihmisten kiroilut ja manailutkin. Mikon isän rellu voisi hyvin sopia tänne, samoin oma sitikkamme, joka toisaalta kulkisi aivan liian hiljaa ja jäisi armotta näiden pariisilaisten jalkoihin. Miten pieneltä äkkiä tuntuu rakas stadimme. Eikä siinä kaikki. Koko Helsinki voisi ihmisineen mahtua täällä yhteen ainoaan kaupunginosaan.

Minä katselen ympärilleni ja töllistelen kaikkea mahdollista. Miten ylipäätään voin selvitä hengissä?

– Älä saatana katso, älä kurki, Mikko kommentaa, hän ei halua olla mikään turisti. Niinpä minäkään en voi esiintyä sellaisena. Lähdemme eteenpäin laukkujamme kantaen, kuljemme samaan suuntaan, jonne tytöt ovat jo kadonneet. Marssimme jonkin vaiston ohjaamana Seinen vasenta rantaa kohti Notre Damea, sillä sen kaksoistornit ovat kuvista tutut. Ne näkyvät hyvin, vaikka ovat joen oikealla puolella. Mutta sille puolelle me emme voi mennä asumaan, sehän on kirjojen mukaan porvareiden ja rikkaiden valtakunta! Mikko hokee fraasejaan, painottaa varsinkin sitä, että beatnik on kotonaan joka paikassa. Kulje rauhallisesti, niin kuin

olisit ikäsi asunut täällä. Me emme saa näyttää, että olemme täällä ensi kertaa.

Kun aikamme raahaamme laukkujamme, päädymme Pont Neufin kohdalle. Vielä en tiedä sillan nimeä, sen opin vasta kesän lopulla, kuten kaikkien tärkeimpien katujen ja alueiden nimet; varsinkin Boulevard Saint-Michelin eli tuttavallisemmin vain Boul' Mich'in. Sitä tulevaa kotibulevardia risteää toinen kuuluisa kaima: Boulevard Saint-Germain.

Myös Montparnasse tulee tutuksi, vaikka sinne on hieman matkaa. Saaret Seinessä taas ovat Île de la Cité ja Île Saint-Louis. Siinä keskeisin tieto, muusta ei kannata piitata, opin. Niiden ympäriltä löytyvät paikat ovat ainoita hyväksyttäviä beatnikille. Lopulta myös Sorbonnen ympäristö – sekä viides arrondissementti että varsinkin kuudes. Miksi juuri se? Siksi! Täällä ovat liikkuneet suuret henget, kirjailijat ja taiteilijat; täältä löytyvät edelleen kahvilat, joissa he ovat aikanaan istuneet. Niiden hintataso tosin ylittää moninkertaisesti rahavaramme, mutta sitä emme vielä tiedä. Boul' Mich'in päässä taas alkaa Luxembourgin vehmas puisto, joka kuuluu vielä sallittuun alueeseen. Se on heti kuin tuttu – Edelfeltin maalamalan taulun olen ehtinyt nähdä Ateneumissa.

Rakennustyöläisen palkallani olen ostanut laihan sinikantisen tulkkiisanakirjan, jossa ovat tärkeimmät turistin tarvitsemat lauseet.

Ne on ensin painettu ranskaksi niin kuin lauseet kirjoitetaan ja sitten sen perään on sulkuihin lisätty vielä, miten lause äännetään.

Nyt koittaa minun vuoroni. Saan Mikolta luvan kaivaa läpyskän esille, koska englantia ei täällä puhu kukaan. Ja niin me alamme kulkea laukkuinemme pienempiä katuja ja minä sanon jokaisen eteentulevan hotellin madamelle fo-

neettista kirjoitustapaa papukaijana matkien: ”Ave vuu ön chambr avec ön gran li?” Onko teillä huonetta jossa on yksi suuri vuode – se kun tulisi Mikon mielestä kaikkein halvimmaksi. Ja totta, sen hinnastot hotellin seinällä myös osoittavat.

Opin hyvin pian vastauksen ulkoa: ”Non mösjöö!” Mutta sitten pieni nuhjainen hotelli Quai Voltairen sivukujalla tärppää, madame sanoo ”Uiiii” ja vaatii etumaksua, hän ei ulkonöstämme piittaa. Raha, money eli täkäläisittäin *l’argent* on tärkeintä. Minä kaivan suuren setelin esiin, sen olen Suomen pankista markkoja vaihtaessani saanut. Ja niin meillä on ikioma huone, satama, turvapaikka ja lähtökohta tuleville, kauan odottamillemme seikkailuille.

Huoneemme numero on 18. Mistä minä sen voin muistaa? Siitä, että hyvin pian tulen kuulemaan korvissani madamen kiukkuisen ja alati toistaman lauseen: ”Mösjöö – uu e la klee disyit? Herra – missä on huoneen numero 18 avain?” Siivooja kuulemma tarvitsee sitä. Mutta me emme tarvitse siivoojaa. Se vain penkoisi tavaroitamme, nuuskisi, veisi omaisuuttamme. Sellaisia voivat madamet ja siivoojat olla täällä, vaisto varoittaa. Niinpä ikuinen avainriitamme on valmis ja jatkuu niin kauan kuin huoneessa asumme. Ja silti joskus avain on pakko antaa ja sitten se täytyy taas pyytää takellessen takaisin, pieni avain, jonka perän painavaan messinkimurikkaan numero 18 on kaiverrettu.

Mutta nyt me vasta kipuamme narisevia pyöröportaita ylös aivan katonrajaan, heitämme laukkumme lattialle ja sitten Mikko vaihtaa vaatteita, hän pukeutuu heti bohemiksi. Kun yllä on jotain nuhjuista, on matkamies saman tien paikallinen. Me olemme osa Pariisia, sen rantakatujen kulkurielämää. Mikko on kantanut kitaran mukanaan, mi-

nulla taas on laukussa kwela-huiluni. Sen kuljettaminen ei onneksi ole koskaan vaatinut tilaa.

Mikolla on pian jalassaan kristussandaalit ja yllään oikeaoppiset boheemivaatteet. Ohutta partaa kasvaa leuassa, hän on jotenkin kiinalaisen vanhuksen näköinen. Parta kasvaa minullakin, olenhan myös beatnik. Vaihdan paidan lyhyt-hihaiseksi kesäpaidaksi, mutta iänikuiset mustat teryleenihousut minun on pakko pitää jalassa, en ole farkkuihminen muiden tavoin. Ja sitten äkkiä ulos, Pariisiin huikaisevaan maailmaan, boheemiksi muiden kaltaisten joukkoon. Sellaisia täällä varmasti riittää. Pian löydämme kaltaisemme näiltä seuduilta ja saamme ehkä uusia kavereita.

Tämän kaiken olemme oppineet Kahvila Mabilion -kirjasta. Nöyrä kumarrus Satu Waltarille. Ajattelen edelleen juuri tuota hänen kirjaansa erinomaisen hyvällä. Kun siihen lisää mausteeksi Henry Millerin (Aanri Mijeen, kuten nimi ranskaksi kirjan mukaan sanotaan) hahmon, on Pariisiin kääntöpiiri mieleemme valmiiksi kirjoitettu.

Kitara ja huilu saavat kuitenkin vielä toistaiseksi jäädä hotelliin, ensin on tehtävä jalkamiehen kartoitus, opittava paikat. Sen ajatuksen vauhdittamana menemme ulos ja alamme kulkea lähikatuja ja sitten laajemminkin kaupunkia. Kävelemme sinne tänne uupumukseen saakka. Tuntuu, että jokaisen boulangerien kohdalla Mikko syö kermaleivoksen nälkäänsä. Hämmästyyn nopeutta, jolla leivos katoaa ja myös sitä, miten hänen käteisvaransa hupenevat pelottavaa vauhtia.

Säikähdän ennen kaikkea sitä. Eihän tuosta mitään tule, sen sanoo piiloporvarin sielu minussa. Kohta kaikki rahat on syöty. Itse yritän tyytyä vähempään, täällähän täytyy olla kauan; rakennustyömaalta saadulla palkallani ei ikuisuusia eletä.

Mutta ajatus hukkuu taas kaupungin kumuun. Eteenpäin! Metroasemilla on maan päällä karttoja, joista kaupungin kuva alkaa hahmottua ja niin myös käy: kahden kuukauden jokapäiväisen kävelyn jälkeen osaan Pariisissa yhä kulkea jalan sinne, minne haluan. Metroon emme suin surminkaan tuolloin mene, metrolla matkaavat vain paikalliset ja turistit. Ja sitä paitsi se maksaa. Apostolinkyyti on beatnikin kyytiä.

Suuntaamme kohti Eiffel-tornia, jota tietenkään en saa tuijottaa, siitä pitää Mikko huolen. Me maleksimme muina miehinä vihellellä sen alta. Salaa vilkuillen näen sivusilmällä, että alta katsottuna se on järjettömän iso ja outo rakennelma, mutta itse torniin ei minulla voi olla asiaa. Kunnan boheemi ei torneihin jonota. Niin kuljemme ja kuljemme siltaa pitkin joen yli ja harhaudumme lopulta Champs-Élyséelle, jonka yläpäässä Riemukaari odottaa.

Hoipperoimme Riemukaaren alle mitään näkemättömin silmin.

Mutta minä pysähdyn. Tuossahan palaa ikuinen tuli. Onpa, onpa se. Seison ja ihmettelen, mutta Mikko kiukkui-lee: ”Älä saatana kato” ja niin me jatkamme matkaamme, laahustamme väsyneinä ja vinoina hahmoina Riemukaaren läpi. Sitten käännyimme ja mitään näkemättömin silmin palaamme alas Champs-Élyséetä. Sen rikkaat kaupat ovat meille myrkyä. Pyh! Kuin ihmeen kautta löydämme umpi-uuvuksissa lopulta hotelliin, kun olemme koukanneet vielä Tuileries’n puiston ja Louvren kautta.

Saamme levätyksi hetken, mutta nälkä pakottaa Mikon liikkeelle ja minä seuraan. Erehdymme kahvilaan, joka kiskoo vähästä paljon. Mikolla on jatkuva nälkä, hän on laiha kuin riuku ja syö ja syö. Varsinkin ”gutaa ja nannaa” eli kermaleivoksia katoaa edelleen hänen suuhunsa yksi toisensa

jälkeen. Kun vielä suussa palaa savuke: Gauloises tai Gitanes, ja lasissa läikehtii viini, on Mikon matkakassa kohta menneen talven lumia. Mutta sitä vartenhan hyvät toverit ovat olemassa. Ja niin Mikko kääntyy pian luontevan mutkattomasti juuri minun puoleeni.

Vielä hänellä kuitenkin on omaa rahaa, onhan tämä vasta ensimmäinen päivä. Harhailemme taas sinne tänne ja löydämme Pont Neufin ja Vert-galantin, jonka itkupajujen alla oikeat boheemit oleskelevat. Seine virtaa, turistilaivat kulkevat ohitse, suuret, rumat ja kömpelöt. Ihmisiä istuu niissä pilvin pimein, monissa syödään kunnan aterioita. Mutta viis turisteista, onnettomista lampaista; viis rikkaista, ihmiskunnan pahantekijöistä. Me elämme oikeaa elämää, me olemme köyhiä, mutta meillä on viiniä, leipää ja meillä on se ihmiselle tärkein: vapaus.

Hyvin pian opimme, miten vapautta ja leipää voi omin keinoin kasvattaa ja pidentää. Seuraamme vain mitä muut rantakiveyksillä lojuvat tekevät. Kuljemme heidän perässään rue de la Huchetelle ja sen varrella sijaitsevasta Chez Popoff-kahvilasta ostamme halvinta viiniä ja kulman leipäkaupasta patongin. En opi sanomaan sitä koskaan ranskaksi kuten kuuluu – milloin se on baquette, milloin flûte tai ficelle – mutta leivän saa, kun vain osaa osoittaa sitä ja näyttää kolikkoa kourassaan.

Myöskin savukkeiden merkki vaihtuu. Clochardeilta, siltojen alla silloin vielä vapaasti asustavilta juopoilta ja laita-puolen kulkijoilta me opimme, että halvinta on itse kääriä sätkänsä tai sitten ostaa neljän savukkeen pieni ja siniharmaa paperipakkaus, johon on painettu yksi suttuinen sana: Parisienne. Sen opimme myös, että jos oikein ruokaa tarvitsee,

Hannu Mäkelän kiitetyn elämäkertasarjan vauhdikas kolmas osa

Pariisi, kesä 1962. Edessä koko maailma ja sen tuhannet elämykset, jotka odottavat taiteilijoiden ja kirjailijoiden Mekassa. Näin ainakin tuore ylioppilas Hannu Mäkelä usko ja toivoo. Onhan kirjailijaksi haluavan koettava mahdollisimman paljon ennen varsinaista leipätyötä ja opettajaksi opiskelua.

Elämyksiä suurkaupunki antaakin, mutta myös hämmennystä, pettymystä ja alituista rahapulaa, joka pakottaa elämään lähes clochardin lailla.

Kotonakaan ei kaikki suju kuten oppikirjassa: armeija ja opettajan työ ovat toista kuin kuvitelmissa. Esikoisteokset ilmestyvät 1965, mutta niistäkään ei seuraa mitään sen ihmeellisempää. Mikä tarkoitus tällä kaikella on? Jokainen päivä tuo jotain odottamatonta ja sen myötä elää myös 1960-luvun suomalainen kulttuurielämä vanhoine ja uusine kasvoineen, jotka kuin sattuman kaupalla osuvat kohdalle. Puhumattakaan äkkinäisestä avioliitosta ja lapsen syntymästä. Mutta eteenpäin on pakko katsoa ja jotain uutta on edessä: työ kustantamossa. Elämän oppivuodet olisivat viimeinkin takanapäin!

9 789513 179823

PÄÄLLYS: MARKKO TAINA

PÄÄLLYKSEN KUVAT: HANNU MÄKELÄN KOTIALBUMI

ISBN 978-951-31-7982-3 | WWW.TAMMI.FI | 84.2/99.1